

Uchwała z dnia 20 kwietnia 2005 r., III CZP 1/05

Sędzia SN Tadeusz Domińczyk (przewodniczący)

Sędzia SN Bronisław Czech (sprawozdawca)

Sędzia SN Stanisław Dąbrowski

Sąd Najwyższy w sprawie z powództwa "N.S." GmbH z siedzibą w Niemczech przeciwko "D.N." sp. z o.o. z siedzibą w K. o wydanie rzeczy ewentualnie zapłatę, po rozstrzygnięciu w Izbie Cywilnej na posiedzeniu jawnym w dniu 6 kwietnia 2005 r., przy udziale prokuratora Prokuratury Krajowej Jana Szewczyka zagadnienia prawnego przedstawionego przez Sąd Apelacyjny w Warszawie postanowieniem z dnia 28 października 2004 r.:

"Czy w sytuacji, gdy strona postępowania będąca spółką kapitałową prawa niemieckiego, reprezentowana przez zawodowego pełnomocnika zgłasza roszczenie odszkodowawcze w walucie obcej jest dopuszczalne zasądzenie kwoty odszkodowania w takiej walucie, a w przypadku odpowiedzi negatywnej czy sąd orzekający władny jest zasądzić kwotę odszkodowania w walucie polskiej, stosując przelicznik wynikający z kursów Narodowego Banku Polskiego?"

podjął uchwałę:

Zasada walutowości, o której mowa w art. 358 § 1 k.c., nie stanowi przeszkody do wyrażenia kwoty odszkodowania w walucie obcej zarówno w pozwie wniesionym przez niemiecką spółkę kapitałową, jak i w wyroku uwzględniającym powództwo.

Uzasadnienie

W pozwie z dnia 9 grudnia 1999 r. powodowa spółka prawa niemieckiego "N.S.", GmbH z siedzibą w Niemczech wniosła o nakazanie pozwanej "D.N.", sp. z o.o. z siedzibą w K. wydania powodce urządzenia spalającego odpady opisanego w umowie sprzedaży z dnia 9 września 1997 r., zawartej ze współnikami spółki cywilnej "P." w K. Następnie w piśmie procesowym z dnia 22 listopada 2001 r. obok

wymienionego żądania głównego, na wypadek niemożności jego uwzględnienia, zgłosiła żądanie ewentualne domagając się zasądzenia na swoją rzecz od pozwanej kwoty 240 000 marek niemieckich z 8 % rocznie od dnia 26 listopada 2001 r. Następnie powódka kwotę tę zastąpiła kwotą 122 710 euro.

Sąd Okręgowy w Warszawie wyrokiem z dnia 27 października 2003 r. oddalił powództwo pierwotne i ewentualne. (...)

Sąd Apelacyjny w Warszawie, rozpoznając sprawę na skutek apelacji powódki, powziął poważną wątpliwość, której dał wyraz w zagadnieniu prawnym przedstawionym do rozstrzygnięcia Sądowi Najwyższemu.

W uzasadnieniu przedstawionego zagadnienia Sąd Apelacyjny zwrócił uwagę, że dotychczasowe orzecznictwo udzielało negatywnej odpowiedzi na pytanie, czy w świetle art. 358 § 1 k.c. możliwe jest zasądzenie odszkodowania w walucie obcej, a argumentem za takim stanowiskiem był brak, w wypadku odszkodowania, ustawowego wyjątku w rozumieniu tego przepisu od zasady walutowości. W wyroku z dnia 30 października 1990 r., I CR 371/90 (OSNCP 1991, nr 10-12, poz. 133) Sąd Najwyższy stwierdził, że świadczenie odszkodowawcze powinno być wyrażone w pieniądzu polskim także wówczas, gdy w zobowiązaniu podstawowym przedmiotem świadczenia była waluta obca. Sąd Apelacyjny zauważył, że w ustawie z dnia 27 lipca 2002 r. – Prawo dewizowe, Dz.U. Nr 141, poz. 1178 ze zm., dalej: "Pr.dew. z 2002 r."). ustawodawca w sposób wyraźny ustanowił wyjątek od zasady walutowości stanowiąc, że ograniczeń dotyczących m.in. ustalania należności (art. 9) w walutach obcych nie stosuje się, gdy owo ustalenie dokonywane jest przez organ władzy publicznej, podejmujący czynności w postępowaniu karnym, cywilnym lub administracyjnym (art. 3 ust. 2 punkt 3). Jednakże obowiązujące przepisy nie usunęły – zdaniem Sądu Apelacyjnego – wątpliwości dotyczących zasądzenia odszkodowania w walucie obcej, o których świadczyć może rozbieżność poglądów w literaturze i które wymagają wyjaśnienia.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Rozważane zagadnienie prawne jest związane z art. 358 § 1 k.c., w myśl którego z zastrzeżeniem wyjątków w ustawie przewidzianych, zobowiązania pieniężne na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej mogą być wyrażone tylko w pieniądzu polskim. Przepis ten kojarzony jest powszechnie z zasadą walutowości. Nie budziła ona poważniejszego zainteresowania doktryny i orzecznictwa do

wejścia w życie ustawy z dnia 15 lutego 1989 r. – Prawo dewizowe (Dz.U. Nr 6, poz. 33 ze zm.). (...)

Zarówno w piśmiennictwie, jak i w orzecznictwie przyjmowano, że czynności prawne dokonane z zachowaniem wymagań prawa dewizowego są dopuszczalne w ramach dozwolonych wyjątków od zasady walutowości. Dotyczyło to zarówno czynności, w których wyrażenie zobowiązania w walucie obcej było nakazane przez ustawę, jak i takich, w których było to dozwolone pod warunkiem uzyskania zezwolenia dewizowego (tak np. Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 6 września 1972 r., I PR 307/72, OSPiKA 1973, nr 7, poz. 157 oraz w uzasadnieniu wyroku z dnia 16 lipca 1980 r., III CRN 115/80, OSNCP 1981, nr 2-3, poz. 38).

Zakres regulacji wyjątkowych, o których mowa w art. 358 § 1 k.c., podlegał jednak istotnej ewolucji. Początkowo wyjątki te nie miały większego znaczenia praktycznego, jednakże od 1989 r. ulegały poszerzeniu aż do stanu, w którym można zastanawiać się, czy zasada walutowości jest jeszcze regułą o podstawowym znaczeniu. Począwszy bowiem od 1989 r. ustawy normujące prawo dewizowe, przeciwnie niż art. 358 § 1 k.c., oparte były na zasadzie swobody dokonywania czynności obrotu dewizowego. Zgodnie z tą zasadą wszystko, co nie jest zakazane, jest dozwolone.

Mimo takiego stanu, także obecnie w doktrynie zdecydowanie przeważa pogląd, że regulacje prawa dewizowego, które zezwalają na zaciąganie zobowiązań w walucie obcej, są przepisami wyjątkowymi w rozumieniu art. 358 § 1 k.c.

Także z wielu orzeczeń Sądu Najwyższego wynika, że opiera się on na założeniu, iż regulacja prawa dewizowego stanowi *lex specialis* w stosunku do ogólnej regulacji art. 358 § 1 k.c. Stanowisko takie Sąd Najwyższy zajął w uzasadnieniu wyroku z dnia 19 lutego 1998 r., III CKN 357/97 (nie publ.), w uzasadnieniu uchwały z dnia 16 listopada 2000 r., III CZP 39/00 (OSNC 2001, nr 7-8, poz. 98) oraz w uzasadnieniu wyroku z dnia 12 lutego 2001 r., II CKN 383/00 (nie publ.). Zostało ono potwierdzone w uzasadnieniu uchwały z dnia 2 kwietnia 2004 r., III CZP 10/04 (OSNC 2005, nr 6, poz. 99), w którym Sąd Najwyższy wskazał, że przepisy Prawa dewizowego, zgodnie z jednoznacznie brzmiącym sformułowaniem art. 358 § 1 k.c., określają wyjątek od zasady walutowości.

Należy jednak mieć na względzie, że nastąpiła istotna zmiana stanu prawnego wraz z wejściem w życie ustawy z dnia 18 grudnia 1998 r. – Prawo dewizowe (Dz.U. Nr 160, poz. 1063 ze zm. – dalej: "Pr.dew. z 1998 r."), która w omawianym

zakresie wprowadziła zmiany zmierzające w kierunku pełnej liberalizacji obrotu dewizowego, co ma doniosłe znaczenie dla wykładni art. 358 § 1 k.c.

Zasadnicza różnica pomiędzy regulacją pojęcia obrotu dewizowego w ustawie z dnia 2 grudnia 1994 r. – Prawo dewizowe (Dz.U. Nr 136, poz. 703 ze zm. – dalej: "Pr.dew. z 1994 r.") a regulacją w Prawa dewizowego z 1998 r. polegała na tym, że według tego Prawa obrót dewizowy mógł być wynikiem nie tylko czynności prawnej, ale także innego zdarzenia stanowiącego. Spośród różnego rodzaju zdarzeń cywilnoprawnych wchodzących w grę, niewątpliwie orzeczenia sądowe i arbitrażowe rodzące skutki opisane normą art. 2 ust. 1 pkt 10 Pr.dew. z 1998 r. należą w pierwszej kolejności do kategorii „zdarzeń stanowiących”, o których mowa w tym przepisie. Ponadto należało sięgnąć do art. 2 ust. 1 pkt 13 lit. i Pr.dew. z 1998 r., zgodnie z którym roszczenia odszkodowawcze i odszkodowania zaliczone zostały do kategorii tzw. obrotu bieżącego, niewymagającego zezwolenia dewizowego.

W art. 3 ust. 2 pkt 3 Pr.dew. z 2002 r. ustawodawca wyraźnie wprowadził wyjątek od zasady walutowości, stanowiąc, że ograniczeń dotyczących m.in. ustalania należności (art. 9 Pr.dew. z 2002 r.) w walutach obcych nie stosuje się, gdy ustalenie to dokonywane jest przez organ władzy publicznej podejmujący czynności w postępowaniu karnym, cywilnym lub administracyjnym, w tym zabezpieczającym lub egzekucyjnym. W świetle powyższego należy stwierdzić, że w zakresie obrotu dewizowego z zagranicą dopuszczalne jest – jako wyjątek od zasady walutowości określonej w art. 358 § 1 k.c. – zasądzenie odszkodowania w walutach obcych. Wobec tego zbędne staje się udzielanie odpowiedzi na drugą część przedstawionego zagadnienia prawnego

Sąd Najwyższy, mając powyższe na względzie, rozstrzygnął przedstawione zagadnienie prawne, jak w uchwale (art. 390 § 1 k.p.c. i art. 1 pkt 1 lit. a ustawy z dnia 23 listopada 2002 r. o Sądzie Najwyższym, Dz.U. Nr 240, poz. 2052 ze zm.).